

Stanovisko SOZE ke studii „Analýza stavu výuky českého jazyka v rámci Státního integračního programu v období 2007 – 2010“

V posledním únorovém týdnu tohoto roku byla na stránkách UNHCR zveřejněna „Analýza stavu výuky českého jazyka v rámci Státního integračního programu v období 2007 – 2010“ (<http://www.unhcr.cz/dokumenty/analyza-vyuky-ceskeho-jazyka-2007-2010.pdf>), která – vedle jiného – hodnotí zajištění této výuky naší organizací v letech 2007 – 2009. Tato analýza obsahuje závěry, které vycházejí z mylně, nepřesně a někdy i účelově negativně interpretovaných skutečností a které se negativně vyslovují k činnosti naší organizace, tedy k zajišťování kurzů českého jazyka v rámci státního integračního programu v letech 2007–2009. K předmětným bodům (stránková dle analýzy) se vyjadřujeme níže.

Závěry lze rozdělit do tří skupin:

1. Závěry založené na zcela mylných či nepravdivých informacích
2. Závěry založené na nepřesně či účelově interpretovaných skutečnostech
3. Závěry odpovídající skutečnostem (zejména závěr týkající se zajištění kurzů pro děti)

V tomto stanovisku se chceme stručně vyslovit především k některým závěrům první či druhé skupiny.

V textu analýzy se opakovaně objevuje zmínka o kusé evidenci zajišťovatele (s. 6, 19, 20 aj.), zejména prezenčních listin („Z let 2007–2009, kdy bylo zajišťovatelem výuky SOZE, neexistuje evidence o účasti vyučovaných v kurzech českého jazyka...“ – s. 24), ale i dokumentace týkající se účasti jednotlivých frekventantů v kurzech ad. Tato absence

SOZE – SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE EMIGRANTY ***Society of Citizens Assisting Emigrants***

dokumentace negativně ovlivnila plánovanou šíři a hloubku analýzy (s. 5) a jeví se jako zásadní argument v neprospěch kvalitního zajištění výuky.

K tomuto zásadnímu bodu podotýkáme následující: výše zmíněná dokumentace existuje a byla celou dobu k dispozici v brněnském archivu naší organizace. O této dokumentaci byla autorka analýzy zpravena na informativní schůzce, která se konala 29. 7. 2010 od 11:00 do cca 12:00 v Brně v naší kanceláři. Tato dokumentace čítá řádově tisíce stran (prezenční listiny kurzů, výkazy práce lektorů shrnující učivo každé odučené hodiny, osobní karty vyučovaných s počtem odučených hodin v jednotlivých měsících, hospitace atd.). Z této dokumentace byl – na emailovou žádost – pro účely informativní (!) schůzky předložen vzorek s poukazem na to, že dokumentace je v listinné podobě k dispozici pro účely analýzy. Při následných písemných žádostech o zaslání kopií a/nebo naskenované verze dokumentace bylo poukázáno na její rozsáhlost¹ a opětovně byla zmíněna možnost prostudování této dokumentace v Brně.

Není tedy pravda, že k zajištění kurzů naší organizací v letech 2007–2009 existuje pouze kusá dokumentace. Toto – věříme – nedorozumění má však za následek negativní závěr týkající se naší práce a promítá se principiálně i do oblastí, které s dokumentací souvisí nepřímo (viz níže).

Další závěr se týká nabídky výuky, kdy analýza konstatuje: „Zajišťovatel v období 2007–2009 dále dle dostupných údajů a kusé evidence neučinil vše potřebné pro to, aby nabídka všem oprávněným osobám byla opravdu učiněna.“ (s. 5n)

Standardní procedura nabídky kurzu probíhala takto:

Nabídka kurzu oprávněným osobám: text nabídky v příslušném jazyce byl otištěn na korespondenční lístek se zpáteční adresou SOZE, tento byl vložen do obálky, která byla doporučeně zaslána na kontaktní adresu. Po této akci docházelo k následujícím reakcím:

¹ Zde nutno zmínit časové a ekonomické rozměry případného kopírování: zaměstnanci našeho sdružení by kopírování a/nebo skenování museli provádět – s ohledem na pracovní povinnosti – po pracovní době ve svém volném čase (pro představu: čas nutný k digitalizaci nebo kopírování archivu by při cca 10 000 stranách při modelové rychlosti 1 strana za minutu činil cca 166 hodin, což je bezmála sedm celých dní, resp. cca průměrný měsíční fond pracovní doby), náklady na tisk či skener by se pak negativně promítly do běžné projektové činnosti sdružení, jelikož obdobné materiálové náklady jsou finančně omezeny.

SOZE – SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE EMIGRANTY ***Society of Citizens Assisting Emigrants***

- 1) Dopis vrátil nedoručený; následný postup byl takovýto:
 - a. zjištění nové adresy, a to formou
 - i. poštovní (adresu (byla-li uvedena na obálce, která se vrátila)
 - ii. telefonicky (na kontaktním čísle z karty oprávněné osoby zaslané OAMP MV ČR)
 - iii. jinak (např. prostřednictvím sociální pracovnice v IAS nebo přes jinou organizaci – PPI, OPU –, přes OAMP, příp. na základě osobního setkání při zajišťování jiných služeb pro azylanty)
 - b. opětovné zaslání nabídky na novou či byla-li zjištěna jinak: telefonicky, či jinak);
- 2) Adresa pobytu oprávněné osoby nebyla zjištěna žádným z výše uvedených postupů: klient byl evidován jako nezastižen.

Domníváme se tedy, že jsme pro oslovení oprávněných osob učinili vše potřebné, avšak neměli-li jsme k dispozici funkční kontaktní údaje a nepodařilo-li se nám výše uvedenými způsoby obstarat, bylo nemožné tyto osoby kontaktovat.

Pokud jde o délku kurzů, analýza uvádí: „Ze Závěrečných zpráv, které SOZE každoročně předkládalo, vyplynulo, že většina vyučovaných, kteří výuku zahájili v roce 2008 ji ani do konce roku 2009 neukončila. To znamená, že výuka většiny osob dalece přesahovala jednak rámec 12 měsíců, který Návrh metodiky úvodních kurzů pro azylanty pro rok 2010 a následující považuje za závazný, ale také deklarovanou standardní (sic!) intenzitu kurzů dle vyjádření zajišťovatele v období 2007-2008, a to 2x3hod/týden.“ (s. 6)

V tomto bodě připouštíme, že délka výuky byla v mnoha případech delší než 12 měsíců uvedených v koncepci úvodních kurzů pro azylanty (v analýze zřejmě mylně uvedeno „pro rok 2010 a následující“ – touto metodikou se očividně kurzy v letech 2007–2009 nemohly řídit). Chybí zde však zdůvodnění, proč byly prodlouženy, bez kterého se realizace kurzů v delším horizontu jeví jako závadná a oprávněné osoby poškozující. Tyto důvody, proč byla výuka realizována déle (tj. s menším počtem hodin za jednotku času), však ve skutečnosti byly krokem vstříc ke klientům a zohledněním jejich individuálních potřeb a preferencí. Zároveň

S O Z E – SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE EMIGRANTY ***Society of Citizens Assisting Emigrants***

analýza nezmiňuje změnu paradigmatu umístování azylantů do IAS a do soukromých integračních bytů, kdy v poslední době je patrný trend rušení IAS a přesunu oprávněných osob do soukromí: jelikož metodika vznikala v době, kdy byla většina oprávněných osob (přinejmenším zpočátku) ubytována v integračních zařízeních, byla tato skutečnost zohledněna v návrhu doby kurzu (v IAS obvykle klienti nepracovali a bylo možné výuku realizovat častěji, a to i v denních hodinách – což při bydlení v soukromí).

Kurzy byly prodlužovány zejména z těchto důvodů:

- pracovní vytížení: jak bylo uvedeno výše, při pobytu v IAS, který byl chápán jako dočasný a přípravný před integrací osoby do společnosti, bylo možné realizovat kurz s velkou frekvencí hodin; při bydlení v soukromí, kdy řada azylantů pracovala (8 a více hodin denně) není možné kurzy realizovat s původní intenzitou. Při rozhodování, zdali upřednostnit výuku češtiny na úkor práce, byla z ekonomických a sociokulturních důvodů upřednostňována práce – kurzy pak byly realizovány v pozdně odpoledních či večerních hodinách se sníženou frekvencí.
- zdravotní problémy (hospitalizace, nemoc apod.) také prodlužují dobu výuky
- těhotenství a mateřství (řada matek se – zejm. v případě rizikového těhotenství – soustředila na jeho klidný průběh a na následnou péči o novorozence)
- preference klientů: naše organizace jakožto zajišťovatel kurzů neměla ve sledovaném období – na rozdíl od osob pobývajících v IAS, kde byly kurzy češtiny podmínkou ubytování – žádné možnosti, pokud jde o „tlak“ na oprávněné osoby, aby do kurzů docházely častěji či výrazněji. Státní integrační program není povinná složka a neexistují žádné zákonné možnosti, jak přimět jednotlivé klienty, aby kurz absolvovali v určené době.

Negativní vyznění tohoto bodu také pramení z nepřesné citace zajišťovatele: na schůzce nebyla řeč o „standardní době výuky“, nýbrž o „modelové době výuky“ – každý kurz byl dán individuálními potřebami klientů v duchu výše uvedených důvodů a tak či onak se od modelového návrhu odchyloval.

Office: Mostecká 5
614 00 Brno, Czech Republic
IČO: 44994249

Tel: +420-545213643
Fax/Tel: +420-545213746
E-mail: soze@soze.cz
www.soze.cz

SOZE – SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE EMIGRANTY **Society of Citizens Assisting Emigrants**

Pokud jde o provádění úvodní diagnostiky, byli v něm proškoleni pouze ti lektoři, v jejichž kurzech vznikla potřeba tuto diagnostiku provádět. V diagnostickém testu, který zpracovala dr. Marie Hádková, se výslovně píše, že diagnostika se neprovádí u absolutních začátečníků (takže diagnostický materiál nedostával automaticky každý). Test je veřejně dostupný na stránkách od listopadu 2008 (http://www.equalcr.cz/files/clanky/1423/test_baterie.zip).

Pokud jde o proškolení lektora (toto však není smluvně ošetřeno), jde zde opět o nepřesnou interpretaci pojmů. Součástí diagnostického testu je obsáhlý metodický návod, který určuje, jak se test provádí. Každý, kdo diagnostický test *vedl*, s tímto byl seznámen, protože je to integrální součástí toho testu. Je však třeba odlišit *vedení* testu od *vyhodnocení* testu: zatímco to první může provádět i lektor, vyhodnocování testů prováděli odborní zaměstnanci zajišťovatele. Teprve na základě tohoto odborného vyhodnocení – nikoli na základě pouhého provedení testu – byla stanovena vstupní úroveň klienta.

Dalších okruh závěrů analýzy se vyslovuje ke skutečnostem, které jsou důsledkem dlouhodobého vývoje, aniž by však analýza k tomuto vývoji přihlížela. Jedná se zejména o problematiku učebních materiálů, výukových plánů a souvisejících věcí.

V letech 2005–2007 byla v rámci projektů „Vypracování metodiky úvodních kurzů pro azylanty (výuka českého jazyka, sociokulturní kompetence a prezentace sociálně-právních údajů) a vyškolení lektorů pro ověření pilotní metodiky“ (č. j. 18 390/2005-25), „Ověření nové koncepce a metodiky úvodních kurzů pro azylanty v pilotní fázi implementace“ (č. j. 9574/2006-25) a „Dopracování nové koncepce a metodiky úvodních kurzů pro azylanty“ (č. j. 199/2007-25) navržena a otestována nová hodinová dotace, praktická aplikace jazykových úrovní dle Evropského referenčního rámce pro jazyky (SERR) a popis jejich potenciálních pozitiv, vytvoření harmonogramu výuky pro cílovou úroveň jazykového vzdělávání pro azylanty, specifikace výstupních mechanismů a způsobů certifikace a redakce některých učebních materiálů. Nedílným komplementem bylo vypracování učebních materiálů reflektujících koncepční východiska a stanoviska odborných partnerů projektu.

Koncepce, kterou SOZE navrhlo ve spolupráci s renomovanými odborníky (Marie Hádková, Jana Bischofová, Milan Hrdlička ad.), byla po celou dobu svého vzniku odborně kontrolována,

Office: Mostecká 5
614 00 Brno, Czech Republic
IČO: 44994249

Tel: +420-545213643
Fax/Tel: +420-545213746
E-mail: soze@soze.cz
WWW.SOZE.CZ

S O Z E – SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE EMIGRANTY ***Society of Citizens Assisting Emigrants***

evaluovány a diskutována. Nakonec byla – ve volné a otevřené soutěži – posouzena a vybrána jako vhodnější oproti konkurenční nabídce.

Takto zpracovaná koncepce se stala podkladem k výběrovému řízení na zajištění úvodních kurzů pro oprávněné osoby v letech 2007–2009, kterého jsme se zúčastnili a ve kterém byla naše nabídka vyhodnocena jako nejlepší. Na základě vyhraného řízení byla uzavřena smlouva o zajištění kurzů češtiny pro oprávněné osoby – tato smlouva byla připomínkována jak ze strany MŠMT, tak ze strany OAMP MV ČR.

Součástí vývoje metodiky bylo i vytvoření učebních materiálů, které byly zamýšleny v případě úrovně A1 a A2 jako univerzální, založená na komunikační metodě a přímo určená pro azylanty, u nichž lze mnohdy očekávat řadu jevů, se kterými se běžné učebnice nemohou vyrovnat (absence mediačního jazyka, odlišné sociokulturní zázemí, negramotnost, traumata apod.), a v případě B1 (výstupní úrovně) pak na systematizaci. Tento koncept byl obhájěn na řadě odborných diskusí a setkání. Koneckonců autory učebnic jsou členové renomovaných pracovišť.

Užívání těchto učebnic bylo tedy dáno navrženou a posléze schválenou koncepcí, na jejímž vzniku se podíleli akademičtí odborníci a která prošla seriózní vědeckou diskusí (a v případě cvičebnic a testů i odbornou oponenturou a evaluací).

Součástí všech knih je metodická příručka, která tak zároveň tvoří rámcový vzdělávací plán každého studenta poté, co byl tento diagnostikován a jeho kurz započal na příslušné úrovni. Individualizované výukové plány byly vytvářeny pouze tehdy, pokud nešlo pro konkrétního studenta použít tento rámcový vzdělávací plán daný konkrétní metodikou.

Shrnutí

Analýzu úvodních kurzů pro azylanty a osoby požívající doplňkové ochrany v rámci Státního integračního programu vítáme a s některými jejími závěry se plně ztotožňujeme (zejm. 15 a 16, s. 8). S řadou dalších závěrů se však ztotožnit nemůžeme, a to zejména z výše uvedených důvodů. Analýza z neznámých důvodů nezohledňuje faktické skutečnosti (evidence osob v kurzech, administrativní zázemí a jiné písemnosti), vývojovou chronologii (vývoj koncepce a

Office: Mostecká 5
614 00 Brno, Czech Republic
IČO: 44994249

Tel: +420-545213643
Fax/Tel: +420-545213746
E-mail: soze@soze.cz
www.soze.cz

S O Z E – SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE EMIGRANTY ***Society of Citizens Assisting Emigrants***

metodiky a její důsledky pro realizaci výuky) a individuální potřeby a názory samotných vyučovaných (dle „Metodologie výzkumu“, s. 20, bylo provedeno pouze 14 semi-strukturovaných rozhovorů s vyučovanými – přestože analýza výslovně zmiňuje, že „zapojení vyučovaných do hodnocení výuky klíčovou částí dobrého hodnotícího systému (Rosner 2008)“ –, a to v roce 2010, kdy naše organizace výuku již nezajišťovala – z přímých absolventů našich kurzů nebyl tedy, zřejmě, zpovídan žádný).

Dále považujeme za nutné zmínit, že analýza nevhodně směšuje závěry týkající Státního integračního programu obecně (zejm. body 5, 12, 15 a 16, s. 6–8) a závěry týkající se realizace jedné z částí Státního integračního programu, kurzů češtiny, přičemž přenáší zodpovědnost za systémové nedostatky – jejichž náprava je věcí tvůrců politiky (tedy státních institucí a UNHCR), a nikoli věcí zajišťovatele jedné konkrétní aktivity – na zajišťovatele.

Současně dodáváme, že češtině pro azylanty se věnujeme od r. 2002, tj. v současnosti již devět let. Za tuto dobu prošlo našimi kurzy několik set oprávněných osob. Z jejich strany jsme řešili pouze ojedinělé připomínky a stížnosti. Díky zaměření naší činnosti (právní a sociální pomoc uprchlíkům a cizincům, od r. 1992) jsme s to skloubit výuku češtiny s ostatními integračními procesy (sociální asistence, vybavení integračních bytů atp.). Od r. 2002 spolupracujeme s jádrem našeho lektorského týmu, tedy s lektory, kteří se věnují pouze výuce češtiny pro azylanty (v jednotlivých IAS, případně místech s větší kumulací oprávněných osob) – lze tedy s největší pravděpodobností říci, že pokud jde o jazykovou výuku azylantů, neexistují v České republice kvalifikovanější a zkušenější vyučující nežli ti, se kterými jsme spolupracovali (a spolupracujeme nadále).

Od roku 2006 se věnujeme také češtině pro azylanty a osoby požívající doplňkové ochrany v projektech financovaných Evropským uprchlickým fondem.² Tyto kurzy byly realizovány se

² Výuka češtiny pro azylanty v České republice (ERF 2005–6), počet klientů: 73 dospělých.

Výuka češtiny pro azylanty v České republice (EUF 2006–14), počet klientů: 66 dospělých.

Doplňkové a nadstavbové kurzy češtiny pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou (na území Moravy a Slezska) (EUF 2007–22), počet klientů: 40 dospělých, 15 dětí, celkem 55, celkem odučeno 4006 hodin

Doplňkové a nadstavbové kurzy češtiny pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou (na území Čech) (EUF 2007–23), počet klientů: 61 dospělých, 9 dětí, celkem 55, celkem odučeno 4020 hodin

SOZE – SDRUŽENÍ OBČANŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE EMIGRANTY **Society of Citizens Assisting Emigrants**

stejnou cílovou skupinou, s využitím téhož lektorského týmu a týchž učebních materiálů – de facto jediná odlišnost spočívá v jiném administrativním aparátu. Tyto projekty byly pravidelně monitorovány a kontrolovány, a to jak ze strany OAMP MV ČR, tak nadřízených kontrolních orgánů (včetně auditu iniciovaného Evropskou komisí a provedeného firmou Moorse Stephen). Za celou dobu realizace těchto projektů nebyly shledány žádné nedostatky kromě formálních administrativních pochybení.

Při realizaci úvodních kurzů češtiny pro azylanty a osoby požívající doplňkové ochrany jsme úzce spolupracovali jak s MŠMT, jakožto zadavatelem zakázky, tak s OAMP MV ČR (ať již přímo v rámci projektu či v rámci projektů jiných, k češtině doplňkových) či UNHCR – a stejně tak s jednotlivými obcemi, SUZ, sociálními pracovníky a jinými organizacemi (OPU, PPI, Most pro lidská práva aj.). Ani od těchto institucí, které s cílovou skupinou pracují a jsou s ní v denním styku, se k nám nedostaly v průběhu zajišťování kurzů češtiny žádné kritické ohlasy – jakkoli na ně bylo dostatek času, bezmála celé desetiletí.

V Brně dne 29.3.2011

SOZE - Sdružení občanů
zabývajících se emigranty
Mostecká 5, 614 00 BRNO
IČ: 44 99 42 49

.....
Mgr. et Ing. Cristian Popescu
předseda správní rady SOZE

Doplňkové kurzy češtiny pro azylanty a osoby požívající doplňkové ochrany a jejich děti (EUF 2008–27), počet klientů: 82 dospělých, 18 dětí, celkem 100, celkem odučeno 2249,5 hodiny

Doplňkové kurzy češtiny pro azylanty a osoby požívající doplňkové ochrany a jejich děti (EUF 2009–20), počet klientů: 40 dospělých, 33 dětí, celkem 73, celkem odučeno 2069,5 hodiny

Office: Mostecká 5
614 00 Brno, Czech Republic
IČO: 44994249

Tel: +420-545213643
Fax/Tel: +420-545213746
E-mail: soze@soze.cz
[WWW.SOZE.CZ](http://www.soze.cz)